

Emlékezni és fejet hajtani jöttünk a kiváló tudós, Vargyas Lajos Széchenyi-, Erkel Ferenc-, Prima Primiissima és Magyar Örökség-díjas népzene kutató és folklorista előtt. Most, hogy összegyűltünk a Bimbó úton annak a háznak a kapujánál, amelyben Vargyas Lajos lakott, egy pillanatra állítsuk meg az idő kerekét, és a mindennapok megszokott gondjaitól eltávolodva, a kisszerű hétköznapijainkból kilépve ünnepeljünk. Ünnepeljünk, mert az emlékéllítés legfontosabb értelme és végső jelentése az, hogy felmutatunk, elismerünk, megbecsülünk olyan értékeket, amelyek a világ megismerésében segítettek nekünk és emlékeztetik a jövő nemzedékeit is az elért eredményekre, illetve azokra a kiváló tudósokra, akik feltárták nekünk az addig nem ismert adatokat, összefüggéseket, jelenségeket és folyamatokat.

Talán közhelynek hangzanak ezek az első mondatok, de, hogy mennyire fontos az emlékéllítók nemes szándéka, azt egy rövid, kicsit groteszk, de találó idézettel világítom meg: “A hely, ahol íróasztal süllyed el, mindig Szózatra érdemes.” Erdélyben, Sütő András halála után jegyezte le ezeket a sorokat az író társ, Lászlóffy Aladár költő, művelődéstörténész, az íróasztallal az alkotóra utalva, akit ha halála után elfeledünk, eltemetjük vele mindazt az értéket, tudást, tapasztalatot és ismeretet, amit ő szerzett, ő mutatott fel, ő írt meg. Ebben a kontextusban pedig az íróasztal süllyedése, a tudás elvesztése a Szózat említése révén a nemzethalál gondolatát is élénk hozza.

“A hely, ahol íróasztal süllyed el, mindig Szózatra érdemes.” Kedvez-e ez a kör az íróasztalok megőrzésének? Hagyjuk-e elsüllyedni az íróasztalokat? Megőrizzük-e a nagy tudósaink emlékét, ezzel kutatásaik eredményeit, és a megszerzett tudásukat a jövő számára evidenciában tartjuk-e?

Ebben a Bimbó utcai házban volt Vargyas Lajos íróasztala, itt alkotott és írta meg nagy jelentőségű tudományos munkáinak egy részét, itt a helye tehát az emléktáblának.

Csak egyszer láttam valamilyen tudományos rendezvényen Vargyas Lajost, valamikor az 1980-as évek legvégén, sajnos soha nem volt alkalmam személyesen beszélni vele. Mégis kevés olyan alakja van tudományszakunknak, aki annyira hatott volna rám, mint ő. Nem is az egyes művek tekintetében – mivel a vizsgálódási területeim nem kapcsolódnak szorosan a munkásságát kijelölő fő kutatási irányokhoz –, hanem sokkal inkább a holisztikus szemléletével, a transzhistórikus és transzkulturális látásmódjával. Először, még első éves magyar szakos hallgatóként, az 1980-as évek derekán, kötelező olvasmányként *A magyar vers ritmusát* tele izgalommal olvastam tőle, a magyar versformáról, a középkori magyar versről, a 16-17. századi énekversről és Zrínyiről. Lelkesültségemben a barokk kéziratos költészetéről írtam dolgozatot régi magyar irodalomból, ami – aztán az egész életemet meghatározóan – a néprajz szak felvételéhez vezetett. Néprajz szakon aztán jött a kétkötetes *A magyar népballada és Európa*, később sorra a többi tanulmánya, könyvei, köztük az akkor pár éve megjelent, hatalmas összefoglaló műve, *A magyarság népzeneje*. Véleményalkotása mindig világos és újszerű, határozott, olykor merész volt, ami az előbbieken említett művei kapcsán is széles szakmai körökben vitákat váltott ki. Később olvastam tőle a *Kerítésen kívül* című visszaemlékezését, amelyben a kortársairól, kollégáiról, de személyes harcairól, viszonylagos mellőzöttségének okairól is írt. Legnagyobb hatással azonban az volt rám, hogy – 1932-től Kodály tanítványaként – hogyan volt egyszerre a Bartók–Kodály fémjelezte népzene kutatás folytatója és miként vált mégis az elődök véleményalkotásától eltérő megállapításokra is jutó önálló kutatói személyiséggé. Lenyűgözött, hogy a néprajz, a zenetudomány, a történelem és az irodalomtörténet határterületein, és egymással érintkező területein egyaránt otthonosan kutat. A különböző jelenségeket együttláttató és azokat a folyamataiban megragadó képességét csodáltam. Egyszerre hozta elénk Áj falu zenei életét a Kárpát-medencéből és a francia-vallon kapcsolatokat Európából. Olyan, mintha munkásságában a világ egyetemes rendjének, a világ működési szabályainak az a régmúltja mutatkozna meg, amelyben az ember

alkotta templomok, a civilizálódás előtti idők természeti zajai zenévé összeálltak. A kottapapír előtti idők hangját és csendjét hallja meg. Vargyas Lajos – azt hiszem nem túlzás azt mondani – látnoki erejét egy vers idézettel érzékeltethetem a leghitelesebben:

... Kifényesedve
itt van egy tér, mely zeng remegve.
Valaki zihál benne: Isten
a templomos időkön innen.
Egyszer csak otthagyták leírva,
s lementek pihenni a sírba.
Azóta hangzik épp vagy hallgat,
mint mag, mit hóval betakartak.
A szent szimmetrikus zajokban
a felgyűlt világ fénye ott van....
...Nem rend ez és nem terv, kopott
mint páralepte ablakok.
Mindenhez képest kész a múlt,
mit Bach János is csak tanult:
a kottapapír hangolásban
zenék előtti látomás van.

(Részletek Lászlóffy Aladár Templomépítő időkön innen című verséből)

Személyes élményem, hogy nagy tisztelőjeként apró segítséggel közreműködhettem abban, hogy élete alkonyán az áji falumonográfiájának az eredetinel jóval terjedelmesebb, hangzó anyaggal teljes, az összes gyűjtött anyagot tartalmazó kiadása megjelenhetett 2000-ben. Vargyas Lajos már reszkető kézírással, de megható sorokkal dedikált egy példányt belőle nekem, amit fia,

kedves kollégám, Gábor adott át. A kötetet nagy becsben tartom. Azóta, magamban, ha rá emlékezem, Lajos bácsinak nevezem őt.

Munkássága örök időkre igazodási pont a folklór- és a népzene kutatás számára. Az egykori akadémiai, ma ELTE Humántudományi Kutatóközpont Néprajzi- és Zenetudományi intézetei munkatársainak nevében is köszönetet mondok Vargyas Gábornak és az őt segítő intézményeknek, hogy ezt az emléktáblát ma felavathatjuk. Hirdesse Vargyas Lajos kutató szakmai nagyságát, tudományos eredményeit. Hirdesse a tudóst, aki Bábelban mindannyiunkat magyarul tanít.

Balogh Balázs